

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת וַיְחִי

יד' טבת תשפ"ו

יציאת השבת:

17:27

ירושלים: 17:28

הילולת הרמב"ם ורבי יעקב אביחצירא ביום שישי
ברכת הלבנה

הפטרה: ויקרבו ימי דוד למות

יציאת שבת ר"ת: 17:47

גיליון 944

מניסת השבת:

16:15

ירושלים: 16:12

יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרִים וְכַמְנָשָׁה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

ברכת הבנים נלמדת מפרשתנו, כמסופר - כשנמסר ליוסף שאביו חולה, מיהר ללכת לבקרו ולקח איתו את שני בניו: מנשה ואפרים. יעקב, ששמע כי יוסף הגיע, קם קמעה ממיטתו, לכבוד בנו הנושא בתואר 'משנה למלך'. יעקב חיבב מאוד את בני יוסף. הוא אף הבטיח ליוסף כי כל אחד מבניו יקבל חלק ונחלה בארץ ככל אחד מהשבטים: "... אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". מדוע דוקא אפרים ומנשה? מדוע לא הבנים הנוספים של יוסף אחר בוא יעקב מצרימה? נראה כי הסיבה לכך היא, כיון שהם נולדו בניכר, במצרים, ואף על פי כן לא הושפעו מסביבתם.

בני יעקב חיו במחיצתו של אביהם הגדול, גם בניהם נכדיו של יעקב ראו את דרכיו ומעשיו, לגבם היתה ברורה הדרך בה ילכו. ואולם יוסף התגלגל למצרים תוך התנכרות של אחיו ומיודעיו, לכאורה מכאן ועד לעזיבה מוחלטת של דרך ישראל אביו המרחק קצר. והנה יוסף על אף היותו במצרים הוא ממשיך בדרך אביו יעקב. זוהי בהחלט הוכחה מוחלטת לטיב דרכו החינוכית של יעקב.

וכן שנינו באבות (ו, ח): ואומר: "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם", פאר החינוך של כל אב, כאשר בנו הולך בדרכו, אבל זו עדיין אינה עטרת חינוכו, שכן הבן חי במחיצת אביו, רואה את מעשיו ולומד ממנו כיצד להתנהג. אך בשביל הסבא הרואה את נכדו הולך בדרכו, אף שאינו חי במחיצתו, הרי שבשבילו זו עטרה לחינוך שהעניק לבנו, לכן עטרת זקנים בני בנים. ומכאן ההוראה לדורות: "בך יברך ישראל לאמר: יְשַׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאַפְרִים וְכַמְנָשָׁה".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לגזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

ויחי יעקב

לעולם פרשיות ויחי ושמות המספרות על הירידה למצרים ויציאת מצרים, נקראות בסמוך לתאריך כ' בטבת יום ההילולא של הרמב"ם ושל רבי יעקב אבוחצירא. שני גדולי ישראל אלו שחיו בהפרש של מאות שנים קשורים בארץ ישראל ובמצרים. שמותיהם כשמות שני מנהיגי ישראל בפרשיות: יעקב אבינו היורד עם בני ביתו למצרים ומושה המוציא את בני ישראל ממצרים.

רבנו משה בן מימון

השבוע ביום שישי יחול יום ההילולא של מורנו הרמב"ם, הוא רבי משה בן מימון. רבי משה בן מימון נולד בשנת ד' תתצ"ה (1135 לספ"ה) בעיר קורדובה שבספרד, שבה שימש אביו מימון, כדיין הקהילה. רבותיו של הרמב"ם, היו אביו רבי מימון ורבי יוסף אבן מיגאש. כשהיה הרמב"ם בן עשר נאלצה משפחתו של הרמב"ם לעזוב את קורדובה בעקבות פלישתם של האלמוחדים מצפון אפריקה לספרד, ורדיפתם את היהודים וניסתה להתיישב בפאס שבמרוקו, לאחר מסע נדודים ארוך של הרמב"ם ומשפחתו שארך כעשר שנים, ומשם עברה לארץ ישראל שהייתה שוממה, ולבסוף הגיע הרמב"ם למצרים וישב בה עד יום מותו.

שנים רבות התפרנס הרמב"ם, ששימש כמנהיג הדתי של קהילת קהיר, כרופא וכשותף עם אחיו דוד שהיה בעל ספינה וסחר באבנים יקרות, אבל לאחר שאחיו טבע בים עם ספינתו, דבר שגרם לו לאבדות גדולה ודיכאון, נאלץ רבי משה לעסוק ברפואה והיה לאחד הרופאים הטובים בקהיר הרמב"ם התפרנס מיגיע כפיו. בשל מומחיותו הרבה ברפואה, נקרא לשמש כרופא הסולטן, ובילה חלק ניכר מעתותיו בארמון המלוכה, גם נתן מזור להמונים שצבאו על דלתותיו הוא בעצמו מתאר בכתביו את חוסר המנוח שהיה לו בשל כך. מאידך, ראה בסגנון חיים זה, תורה שיש עמה מלאכה. עם כל זאת זכה לכתוב עשרות ספרים שנתפרסמו בכל העולם, ובראשם 'משנה תורה' הוא היד החזקה, ספר ההלכה הבסיסי של עם ישראל.

סיפור פטירתו של הרמב"ם

הרמב"ם חי עד יום מותו במצרים. בארץ ישראל היה רק בביקור קצר בדרכו ממרוקו למצרים. מניין אם כן המסורת שרמב"ם שחי במצרים נקבר בארץ ישראל – ודווקא בטבריה? על פי האגדה – הכל בגלל גמל אחד... נוסע יהודי מפולין בשם יוסף סופר, הגיע לארץ ישראל באמצע המאה השמונה עשרה, ובמהלך ביקורו תיעד בעברית את אשר ראה ושמע כאן. בין השאר מספר המחבר – הנוסע על אגדת הגמל ששמע מפי אנשי טבריה. וכך מספרת האגדה: "כמה שנים לפני מותו הוא (הרמב"ם) היה מתאווה מאוד ללכת לארץ ישראל. והמלך (מלך מצרים) לא הניח לו לילך.

כשבא יום פקודתו למות, קרא לתלמידים שלו וציווה להם... שאחרי מותו יקחו גמל אחד ויניחו אותו (את גופתו) על הגמל, והגמל ילך למקום שירצה, והתלמידים ילכו עם הגמל. ובמקום שיעמוד הגמל ולא ירצה לזוז משם, שם יקברו אותו. וכך עשו. והלך הגמל מאליו, מבוקר עד ערב, ובא הגמל עד העיר טבריה ועמד במקום אחד סמוך לקברו של רבן יוחנן בן זכאי ולא רצה לזוז משם.

וכיוון שראו התלמידים את הנס הגדול הזה, לקחו אותו מן הגמל וקברו אותו שם", יהי רצון שזכותו תגן עלינו ועל כל ישראל, אכ"ר.

רבי יעקב אבוחצירא

השבוע ביום שישי נציין את יום ההילולא של מרן אביר יעקב הוא רבי יעקב אבוחצירא, אשר נלב"ע ביום כ' בטבת שנת תר"מ, והוא בן דע' שנים. רבי יעקב נודע בגדולתו המופלגת בתורה, ובספריו העמוקים. כמו כן נודע כבעל מופת. במשנתו התורנית התייחס רבי יעקב בעיקר לקבלה, התמקד במיוחד בפירוש על מזמור קיט בתהלים חיבר שני ספרים בהם יש דגש על מזמור זה: אלף בינה ומעגלי צדק.

על אף החשיבות הרבה שראה בלימוד קבלה התנגד ללימוד קבלה בלא לימוד תלמוד, וכך כתב (בהקדמתו לספרו "אלף בינה"): "ובלא התלמוד לא שייך שיוע אדם לידיעת התורה". כמו כן המליץ על סדר הלימוד אותו למד: "דבתחילה לומד אדם המקרא ואחר כך לומד המשנה ואחר כך לומד הגמרא ואחר כך לומד ההלכות על בוריים ואחר כך העיקר הוא הסוד על אמיתותו" (אלף בינה, הקדמה אות ד). רבי יעקב אבוחצירא השאיר אחריו ארבעה בנים גדולים מלומדים בתורה: רבי מסעוד, רבי אהרון, רבי אברהם ורבי יצחק. בנו של רבי מסעוד הוא הצדיק המלובן רבי ישראל אבוחצירא שנודע לימים בכינויו 'בבא סאלי'.

ספר: **גני המלך**. עיקרו של חיבור 'גני המלך' נסוב והולך על הפסוק הראשון שבתורה 'בראשית ברא אלוהים וגו', ובא לדרוש את התיבה 'בראשית' שהיא תחילת ההתחלות ומיסודי היסודות של תורתנו הקדושה. נהר דבריו יוצא מגן העדן להשקות את הצמאים לדבר ה', ומשם יפרד והיה לשלושה ראשים: א. 'תיקון התשובה' – שבעים וארבעה דרושים לתיבת 'בראשית' באותיותיה ובתבנית כתיבתה, בגימטריאות ובראשי תיבות, ובאים להורות על מאמר חז"ל (נדרים לט:): שהתשובה קדמה לבריאת העולם, ואף גם זאת, שהיא עיקר מעיקריו. בע"ד הדרושים הללו, מובאים גם הרבה מיסודות התשובה ומהלכותיה, ודרכים לעשותה בשלימות הראויה. ב. 'תיקון השכינה' – ששים ושלושה אופנים לביאור התיבה 'בראשית'

על גודלה ומעלתה של השכינה הקדושה, 'שכינת עוזנו מלכות שמים, שהמלך – מלכו של עולם – חפץ ביקרה ואהבתה וירב תפארתה, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אחות וכו' לא זו מחבבה עד שקרא אותה אמי וכו'. ומרוב חיבתה אצלו כל אשר לו נתן בידה. וכל התפילות והשאלות והבקשות בידה מסורים, היא פתח כל השערים. והיא אימן של כל ישראל המלמדת עליהם זכות תמיד'. ונוסף עליו ענין צער השכינה בעת גלותנו ובימי צרותינו, עד לגאולת עולמים, אזי יגאלו ישראל והשכינה עמהם. ג. 'תיקון הברית' – שבעים דרכים לדרוש את המילה 'בראשית' על ענין שמירת הברית וסגולותיה. בתוכם מבאר רבינו זי"ע את גודל קדושתם של צדיקי אמת – נוטרי ברית המילה, את מעלת 'מידת היסוד' שהיא שורשה של ברית הקודש. ומהם גם ייוודעו לאוצרות מעלותיה של הברית, שהיא נותנת אורך חיים לשומריה, ומאירה עיניהם בתורה הקדושה, שומרת עליהם מכל פגע, ומשפעת עליהם עושר וכבוד, חן וחסד. ועוד מעלות רבות כהנה וכהנה הביא רבינו זי"ע בין בתריהם של ע' הדרושים של 'תיקון הברית'.

רבי יעקב נפטר במצרים בדרכו לארץ ישראל. גם על שעת פטירתו מסופרים נפלאות. קהילות אלכסנדריה הגדולה ודמנהור רבו ביניהם, מי תזכה שמרן יקבר בה. והנה תוך כדי ויכוח, נטלו אנשי אלכסנדריה את הארון בעגלתם והנה פלא, באותו הרגע ירדו גשמי זעף, ואולם כאשר נטלו אנשי דמנהור את הארון והניחוהו בעגלתם כדי להוליכו לבית העלמין המקומי פסקו הגשמים. הפלא חזר על עצמו חמש פעמים, עד שראו הכל, שמשמים נקבע מקום קבורתו של רבי יעקב בדמנהור, ואכן שם נקבר רבי יעקב. יהי רצון שיזכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

הלכות תפילה

א. מצות עשה מן התורה להתפלל בכל יום, שנאמר: ועבדתם את ה' אלוהיכם. מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה, שנאמר ולעבדו בכל לבבכם. אמרו חכמים איזו היא עבודה שבלב זו תפלה. ועזרא ובית דינו תקנו שמונה עשרה ברכות, ג' ראשונות שבח להשי"ת ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים, שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצורכי הצבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל. ומן התורה אין חיוב להתפלל אלא פעם אחת ביום, אבל מדרבנן חייבים להתפלל בכל יום ג' תפלות, כפי הנוסח שתיקנו חכמים.

ב. נחלקו הראשונים אם החיוב להתפלל הוא מן התורה או מדרבנן, ויש בזה כמה נפקא מינה להלכה, וכגון, לענין חיוב נשים בתפלה, שאם נאמר שחיוב תפלה הוא מן התורה, נשים חייבות להתפלל בכל יום פעם אחת בלבד, אבל אם נאמר שחיוב תפלה הוא מדרבנן, ומשום שאנו צריכים רחמים, גם הנשים צריכות רחמים, לכן הנשים חייבות להתפלל גם שחרית וגם מנחה. וראה להלן בסימן קו היאך ההלכה.

ג. ועוד נפקא מינה אם חיוב תפלה הוא מן התורה או מדרבנן, במי שהיה אנוס ולא התפלל כל מעת לעת עד סמוך לשקיעה, ואחר כך נודמן לו מצוה דרבנן, אם תפלה היא מן התורה ממילא מצוה של תורה קודמת למצוה של חכמים, אבל אם חיוב תפלה מדרבנן, יכול להקדים איזה שירצה.

ד. אף על פי שלא נתבאר בתורה בפירוש שחייבים להתפלל בכל יום, מכל מקום דבר מסתבר הוא שחיוב התפלה הוא בכל יום, וכשם שאדם נצרך למאכל ומשתה בכל יום, כך צריך בכל יום לבקש ולהתפלל על צרכיו.

ה. בגמרא ברכות (כו.) אמרו, מעוות לא יוכל לתקון זה שביטל קריאת שמע של ערבית, וקריאת שמע של שחרית, או תפלה של שחרית או תפלה של ערבית. ואף לפי מה שאנו נוקטים דחיוב תפלה הוא מן התורה, ודי בתפלה אחת מן התורה, מכל מקום מדרבנן המבטל תפלת שחרית הרי הוא בגדר מעוות לא יוכל לתקון. ואם היה אנוס, מתפלל תשלומין.

ו. יש מי שכתב, דגם לסוברים דחיוב תפלה מדרבנן, אם עומד ומתפלל מקיים בזה מצוה מן התורה ולעבדו בכל לבבכם, אלא שאין זו מצוה חיובית שחייבים לקיימה בכל יום, אלא מצוה קיומית, שאם מתפללים מקיימים מצוה. ויש חולקים ואומרים דלסוברים דחיוב תפלה מדרבנן הוא גם כשעומד ומתפלל, דגם באופן כזה מקיים מצוה מדרבנן ולא מן התורה.

לעילוי נשמות אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לדפוס: ציפורה וידועש לוי. שרה בת שמחה. עזר בן עישה. תקוה בת עזיה. אלונה בת גאן. אסנת בת זחבה. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנט. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בר בן מיכל. דוד ביטון הי"ו.
לעילוי נשמות: דוד"ע יוסף. דוד"מ אהרן. רבי מסעוד מלול. רבי יעקב זכריה שושן. יצחק דוד. מקסים דוד. טייזום ישראל אברהם. דוד מועלם. דוד גוססמן. מירי פלג. מרדכי בן חנו. אסתר וענבר חיים. עמוס זכרי. אסתר בת תורא. אליזה בת פרידה. אריה בן שמעון. ציה בת חזק. יצחק ולאור אסמחוו. עזיה עמוס. דוד רחל לוי. בנימין יחזקאל. מירי שמעון. אסתר אלקוב. אברהם בן שמואל אלו. ליאור רחמים. דבורה אילן מועלם. מיכאל ועקבן. איתי ופני. אליה שחר. יצחק בן פנחס. יצחק וטמחה אילוז"ל. אורי יצחק אילוז הי"ד. סך אורי יעקב שושן הי"ד.
לע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד. אברהם ולאה ציטרון ז"ל.
להורות נעדרו צה"ל ושמו"ו ובהם: רון ארד, יהודה כץ, גיא חבר. וכל הגעדרים בעזה!
למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483